

Toimittajalta.

Ruusu-Risti-seuran vuosikokouksessa helluntaina keskusteltiin seurakunta-aatteesta ja pohdittiin eri puolilta kysymystä, oliko syytä ruusuristiläisten muodostua uskonnolliseksi yhdyskunnaksi omine kanslioineen ja »papinkirjoineen». Toiset kannattivat, toiset vastustivat. Kannattajien mielestä oli turha maksaa suuria veroja kirkolle, vaikka heidän mielestään toiselta puolen oli ikävä kirkosta erotessa jäädä ulkopuolelle muotomenollista yhteiskuntaa: ei ollut enää ristiäisiä, ei häämenoja, ei ruumiin siunausta. Vastustajat taas pelkäsivät, että seurakunnan kintereillä seuraisivat vanhat tutut taantumuksen ilmiöt: virkakoneistot ja palkatut papit, dogmatismi ja hengen kuolema; paras oli heidän mielestään erota kirkosta, liittyä siviilirekisteriin ja tulla toimeen ilman seremonioja sekä syntyessä että kuollessa, – tai sitten pysyä kirkossa ulkonaisten seikkojen vuoksi ja säilyttää Ruusu-Risti puhtaana hengen elämän pyhättönä.

Omasta puolestani en lausunut mitään mielipiteitä keskustelun aikana, mutta sanoin lopussa, että silmissäni kangasti ratkaisu, joka välttäisi vaarat, mutta antaisi sijaa kaikille hyvälle toimenpiteille, ja lupasin ennen pitkää esittää tämän ratkaisuni aikakauskirjamme palstoilla. Hetki on nyt tullut, että tahdon lupaukseni täyttää.

Uskonnollisessa seurakunnassa semmoisena kuin sitä tavallisesti käsitetään voidaan erottaa kolme puolta, sisäinen, ulkonainen ja niiden välittäjä. Sisäisesti katsoen seurakunta on yhtymä ihmisiä, joita elähyttää samanlainen maailmankatsomus ja yhteinen pyrkimys, jotka esim. seuraavat samaa ihmiskunnan opettajaa ja vapahtajaa elämässään ja uskossaan. Seurakunnan henkistä elämää vireillä pitää ja valvoo maallinen johtaja ja opettaja, jonka seurakunta luottamuksella on valinnut henkiseksi pääkseen. Ulkonaisesti katsoen seurakunta on maallisen yhteiskunnan asianmukaisesti järjestetty elin, joka kanslojensa ja virkailijoihensa välityksellä pitää kirjaa jäsenistään ja tärkeimmistä tapahtumista näiden elämässä samoin kuin omista vaiheistaan ja omasta taloudestaan. Sisäisen ja ulkonaisen elämän yhdistäjinä ovat n. s. jumalanpalvelusmenot, sakramentit ja seremoniat, jotka oikein hoidettuina vuodattavat hengen elämää aineellisen olemassaolon muotoihin, samalla kun ulkonaisessa elämässä ylläpitävät ja lujittavat seurakunnan jäsenten veljeyttä, tasa-arvoa ja yhteenkuuluvaisuutta. Sisäistä seurakuntaa voidaan verrata henkeen, ulkonaista ruumiiseen ja juhlamenoja sieluun.

Malliseurakunnassa, joka elävänä organismina on terve sekä hengen ja sielun että ruumiin puolesta, on otettu huomioon ainakin seuraavat tärkeät kohdat:

1) Seurakunnan maailmankatsomus ei ole kangistunut kuolettavaan dogmiskukseen, vaan on elävää ja alati edistyvää totuuden etsintää ja pyrkimistä Jumalan tuntemiseen; se on sitä henkeä, joka tutkii Jumalan hengen syvyyksiäkin.

2) Seurakunnan ulkonaisena päänä, mikäli semmoinen on tarpeen, ei ole n. s. palkkapaimen, vaan ihminen, jolla on pikemmin profeetan kuin papin ominaisuudet, jonka toisin sanoen totuuden pyhä henki itse on valinnut inhimilliseksi aseekseen.

3) Seurakuntaan kuuluminen ei ole pakollinen, s. o. henkisesti täysi-ikäiseksi tultuaan täytyy jokaisen nuoren ihmisen itse päättää, tahtooko hän liittyä seurakunnan toimivaksi jäseneksi, vaikkakin hän jo lapsena olisi saanut nauttia sen antamasta opetuksesta. (Tätä on tietysti n. s. konfirmatsioni, rippikoulu ja ripillepääsy ajanut takaa). Niinikään on jäsen oikeutettu eroamaan, milloin katsoo siihen olevan syytä.

4) Seurakunnan talous ei tähtää henkisen työn koneelliseen palkkaamiseen, koska henkinen työ ollen olemukseltaan vapaa välttämättä myös vapaasti ansaitsee toimeentulonsa, vaan ruumiillisen ja sielullisen toiminnan ylläpitämiseen. Ja koska seurakunnan ruumiiseen eivät kuulu ainoastaan kirkot, kansliat ja virkailijat, vaan myös kaikki jäsenet, pitää yhteinen talous myös silmällä puutetta ja hätääkärsivien seurakuntalaisten tilapäistä auttamista. Verot, lahjoitukset, testamentit y. m., joilla seurakunnan yhteistä omaisuutta ylläpidetään ja kartutetaan, hyödyttävät täten sen ruumiin kaikkia jäseniä.

5) Seurakunnan jäsenten verot, joskin määrältään vaihtelevia, ovat luonnollisesti pakollisia, koska jäsen, joka ei tahdo suorittaa verojaan, on tilaisuudessa eroamaan; ja jäsen, joka määrätyn ajan kuluessa laiminlyö veronmaksunsa, katsotaan eronneeksi seurakunnasta.

6) Seurakunnan henki ilmenee sen julkisessa opetuksessa ja jäsenten jokapäiväisessä elämässä, mutta sen sielu, s. o. sen jumalanpalvelusmenot, sakramentit ja seremoniat, pysyy mieluummin salassa, jäsenten yksityisenä hartauden muotona, koska se siten on alttiimpi hengen läsnäololle ja lähenee todellisen mysteiron luonnetta. Silti sen ei tarvitse olla sitova kaikille jäsenille.

7) Seurakunnan sielua edustavat asianomaisesti opetetut jäsenet itse, usein myös sen henkiset työntekijät, vaan ei palkatut seremoniamestarit.

Näitä periaatteita silmälläpitäen saatamme kysyä, olisiko meillä ruusuristiläisillä tilaisuutta järjestäytyä seurakunnaksi. Meitä on toistaiseksi niin pieni joukko, että oman virkakoneiston ylläpito varmaan tulisi ylivoimaisen kalliiksi.

Niinpä niin. Mutta jos tarkastamme edellämainittuja periaatteita, teemme sen havainnon, että kulunkeja varsinaisesti kysyy juuri seurakunnan virkakoneiston kunnossapito, siis määrätty osa seurakunnan ruumiista. Jos niitä kulunkeja voisi välttää, riittäisivät verot kyllä toisiin tarpeisiin.

Ja meillä Suomessa voimme näitä kulunkeja välttää. Suomen valtio pitää luterilaista kirkkoa valtiokirkkona, mutta koska Suomessa vallitsee uskonvapaus, on valtio kiitettävällä huomaavaisuudella katsonut velvollisuudekseen pitää kirjaa myöskin niistä kansalaisista, jotka poistuvat valtiokirkosta, mutta eivät liity seurakunnaksi. Tämä tapahtuu n. s. siviilirekisterin välityksellä.

Mikä siitä seuraa? Siitä seuraa, että ihmiset, jotka tahtovat välttää seurakuntaelämän ruumiillisia vaikeuksia ja vaaroja, ovat tilaisuudessa kohdistamaan tarmokkaan huomionsa ainoastaan sielulliseen ja henkiseen seurakuntaelämään. Toisin sanoen: heidän ei ole pakko muodostaa mitään varsinaista seurakuntaa. He luopuvat vain kirkosta ja liittyvät sosialihallituksen siviilirekisteriin. Sitten he keskuudessaan päättävät ja pitävät huolta sielullisista ja henkisistä seikoista ynnä niihin liittyvästä taloudesta.

Mitä nyt tämä merkitsisi esim. ruusuristiläisten suhteen? He liittyisivät valtion siviilirekisteriin, johon merkittäisiin syntymät ja kuolemat ja josta saisivat tarpeen vaatiessa asiaankuluvat »papinkirjat»; heidän avioliittonsa solmittaisiin yhteiskunnan edessä siviiliavioliittona; mutta veronsa – ennen kirkolle menneet – he maksaisivat Ruusu-Ristin seurakuntarahastoon, jota käytettäisiin määrättyihin tarkoituksiin. Tämän veron suorittaisivat niin hyvin irta- ja ryhmä- kuin looshijäsenet.

Ruusu-Risti-loosheissa kasvatettaisiin jäseniä seremonialliseen työhön ja ainakin jotkut oppisivat juhlamenoja suorittamaan arvokkaalla ja hartaalla tavalla. Milloin paikkakunnalla tai sen läheisyydessä tarvittaisiin juhlamenoja erinäisten tapausten pyhittämiseksi, kuten lapsen syntymisen, vainajan hautaamisen y. m., olisivat looshijäsenet omiansa tätä tehtävää suorittamaan erinäisten asiaankuuluvien ohjeiden mukaan. Ja milloin koituisi menoja matkakulujen y. m. muodossa näiden seremoniallisten töiden takia, suoritettaisiin kulungit seurakuntarahastosta, jonka tarkoituksena muuten varsinaisesti olisi teosofisen opetus-, kasvatust- ja propagandatyön järjestäminen, edistäminen ja tukeminen, sekä tilapäisesti puutetta kärsivien jäsenten auttaminen.

Täten tulisivat ruusuristiläisten uskonnollis-sielulliset tarpeet tyydytetyiksi tavalla, joka varmaan olisi heidän sydäntään lähempänä kuin esim. kirkolliset muotomenot. Ja jos ken syystä tai toisesta pitäisi velvollisuutenaan edelleen kuulua kirkkoon, voisi hän nauttia ruusuristiseurakunnan sakramenteista joko suorittamalla asianomaiset kulut tilapäisesti tai liittymällä veronmaksajana seurakuntarahaston säännölliseksi kannattajaksi.

Olen tässä esittänyt näkökantojani ja toivon, että Ruusu-Ristin jäsenet ja lukijat lausuisivat mielipiteensä ylläolevasta ohjelmastani ja arvostelisivat sitä. Jos se kestää ankaran arvostelun tulta, saattaisimme myöhemmin ryhtyä käytännöllisiin toimenpiteihin.

Odotan siis, että kirjoitatte jotakin – mieluummin lyhyesti ja sattuvasti.

Mitä ajattelen horoskoopeista, niiden pätevyydestä ja tärkeydestä? Vai on monta asiaa, joista tahtoisitte kuulla ajatuksiani, vaikka turhaan saatte odottaa, että niistä puhuisin? No niin, kysykää, sillä kysymättänne en arvaa, mistä haluaisitte kuulla puhuttavan. Ja kun kysytte, kyllä vastaan, jos osaan. Jos sattuu semmoista, jota en tiedä, tunnustan tietämättömyyteni suoraan.

Tahdotte siis nyt kuulla ajatukseni horoskoopeista. Empimättä vastaan tähän, että astrologia on mielestäni perusteiltaan pätevä tiede. Tähdet – tai pikemmin niiden edustamat kosmilliset voimat – vaikuttavat varmasti ihmiskunnan elämään, kansojen ja yksilöiden kohtaloon. Mutta niiden vaikutus liikkuu karman hallitsemassa maailmassa eikä ylety puhtaasti hengen kotimaahan.

Jumalan poikana ihminen on vapaa, veli veljien parissa, tasa-arvoinen toisten kanssa Isän silmien edessä, alla kasvun kaikkivallan. Pojan tajunnassa eläen ihminen hallitsee tähtensä. Tähdet vaikuttavat, mutta ainoastaan hänen käyttövälineihinsä. Itse hän ei ole tähtiensä orja. Mutta ne näyttävät hänelle, missä kivet ovat hänen tiellään, missä hänen on helppo kompastua, missä hänen tulee olla varuillaan.

Hyvin tehty horoskooppi on hyödyksi tietäjällekkin. Tähdet tuntevat ihmisen käyttövälineitä paremmin kuin ihminen itse. Ja se, joka ei osaa muuta kuin totella tähtiään, hän voi horoskoopista oppia, kuinka paljon viisaampaa olisi kuunnella omantunnon hiljaista ääntä kuin sisäisen astraalisen ihmisen äännekkäitä kuiskeita.

*

Mrs. Besantin sormessa on sinettisormus, jota sanotaan H. P. Blavatskyn taikasormukseksi. Kerrotaan H. P. B:n lahjoittaneen sen Mrs. Besantille, vähän ennen kuolemaansa. Kreivitär Wachtmeister kirjoitti Judge-riitojen aikana, että H. P. B. oli sanonut hänelle: »Kellä näet minun sormukseni, hän on seuraajani» (nim. esoteerisessa koulussa). Tätä seikkaa pidettiin silloin painavana todistuksena Mrs. Besantin hyväksi.

Nyt kertoo eräs äsken Lontoossa ilmestynyt elämäkerrallinen teos *Madame Blavatsky*, kirj. G. Baseden Butt, omituisen jatkon tämän sormuksen historiaan: »Tohtori Annie Besantin nykyään kantaman sormuksen, jonka sinettinä on tummanvihreä verikivi, materialisoi Madame Blavatsky New-Yorkissa pitämällä kädessään sormusta, joka kuului eversti Olcottille. Olcottin sormus oli kuitenkin toista mallia, ja siihen oli juotettu kivenä punainen karneoli. Alkuperäinen verikivi, jonka Madame Blavatsky materialisoi, on myös sittemmin hukkunut, ja kivi, jota toht. Besant nyt kantaa, on kultasepän asettama.» (Ss. 191-192).

Tätä lukiessani en osannut olla ajattelematta, että taikaesine ei huku syyttä. Eversti Olcott antoi minulle kerran amuletin, joka oli yhteydessä hänen maallisen persoonallisuutensa kanssa. Kun hän oli kuollut helmikuussa 1907, ei kestänyt kauan, ennenkuin amuletti hävisi taskustani teille tietymättömille, sillä minähän en osannut jatkaa eversti Olcottin persoonallisia väreilyjä. Oliko verikiven hukkuminen Mrs. Besantin sormuksesta johtunut analogisista syistä?

Joka tapauksessa kertoo aikakauskirja *The Canadian Theosophist* (Canadian T. S:n virallinen äänenkannattaja) tämänvuotisessa elokuun numerossaan saman sormuksen kohtalonvaiheista perin toisenlaisella tavalla.

Mr. Claude Falls Wright, joka oli Madame Blavatskyn sihteerinä hänen viimeisinä kuukausinaan ja joka oli H. P. B:n luona hänen kuollessaan, kertoi, muutamia viikkoja ennen omaa tapaturmaista kuolemaansa viime vuonna, eräälle teosofiryhmälle Torontossa H. P. Blavatskyn taikasormuksesta seuraavaa (toistan mainitsemani aikakauskirjan sanat):

»Hän – C. F. Wright – otti silloin sormuksen hänen – H. P. B:n – sormesta ja antoi sen Judgelle, jonka Sisäinen Neuvosto Madame Blavatskyn ohjeiden mukaisesti oli määrännyt E. S:n pääksi, samalla kun Mrs. Besant oli määrätty opetusten säilyttäjäksi. Mrs. Besant, sanoi Mr. Wright, oli saanut oman sormuksensa Madame Blavatskyltä sen johdosta, että hän useampia kertoja oli pyytänyt semmoista suosiosoitusta. Madame Blavatsky oli lopulta vaivaantuneena käskenyt Claude Wrightin mennä kultasepälle ja teettää sillä kaksoiskappale sormuksesta. Tämän hän tekikin ja kävi erään

kultasepän työpajassa Cornhillissa Lontoossa. Sormus annettiin sitten lahjaksi ja kannetaan asianomaisesti tänä päivänä. Toinen sormus, joka joutui Mr. Judgen käsiin, on nyt Mrs. Tingleyn hallussa, joka peri sen yhdessä toisten talismanein ja kaiken muun rihkaman kanssa, mikä seurasi New-Yorkin päämajaa.»

Tämän kertomuksen mukaan olisi siis H. P. Blavatskyn todellinen taikasormus joutunut Mr. Judgelle, ja Mrs. Besant olisi saanut vain arvottoman kaksoistekkeen. Kumpi nyt on sormuksen oikea historia? Se on vaikea tietää, mutta suotakoon minun sanoa, että Mr. C.F. Wrightin kertomuksessa on mielestäni heikko kohta: Mrs. Besantin alati uudistuva pyytelemine. Lienenkö saanut väärän käsityksen Mrs. Besantin jalon ylpeästä luonteesta, mutta ylen vaikea minun on uskoa, että Mrs. Besant niin perin lapsellisella tavalla olisi alistunut rukoilemaan H. P. B:n sormusta itselleen. Claude Falls Wright oli muuten Judgen ystävä ja innokas kannattaja, vaikkei hän seurannut Mrs. Tingleyä.

*

Teosofisen liikkeen historiaa ei ole vielä täysin puolueettomalla tavalla kirjoitettu, vaikka A. P. Sinnetin kirjat *Incidents in the life of Madame Blavatsky* ja *The occult world* kertovat H. P. B:n elämänvaiheista ja hänen okkultisista ilmiöistään Indiassa; ja vaikka H. S. Olcottin *Old Diary Leaves* (vanhoja päiväkirjan lehtiä) vilpittömästi ja koruttomasti presidentti-perustajan kannalta kertovat Teosofisen Seuran vaiheista vuosina 1875-1897. Mutta viime ja tänä vuonna – nähtävästi liikkeen 50 ikävuoden johdosta – ilmestyi pari kirjaa, jotka jonkun verran yrittävät täyttää tätä aukkoa.

New-Yorkissa julkaistiin E. P. Dutton & C:ön kustannuksella 705 sivua käsittävä teos *The Theosophical Movement 1875-1925, a history and a survey*, jonka tekijää ei mainita, mutta jonka on toimittanut se judgeläinen teosofinen yhtymä, johon m. m. Mr. Wadia kuuluu. Tämä teos on kauttaaltaan jännittävää lukemista. Se sanoo itse olevansa täysin puolueeton, ja tunnustaa täytyy, että se joka käänteessä vetoaa asiakirjoihin ja tosiseikkoihin. Se on kuitenkin täydellinen uusi paljastus Judge-jutun suhteen, sillä Judge esiintyy tässä Madame Blavatskyn todellisena työtoverina ja seuraajana, jota vastoin Mrs. Besant joutuu kaikkea muuta kuin kadehdittavaan valoon. Missä on totuus? kysyy lukija, mutta vaikea hänen on uskoa muuta kuin mitä kirja selvine todistuskappaleineen väittää. Ja vanhalle teosofille on erittäin mieluisa se syvä kunnioitus, joka kirjan joka sivulta huokuu H. P. Blavatskya kohtaan Mestarien varsinaisena ja suurimpana lähettiläänä. Kirja on ainakin yritys lukea historiaa henkevällä ja laajakatseisella tavalla.

Toinen historiallinen teos on Teosofisen Seuran julkaisema, sen varapresidentin Mr. C. Jinarajadasan toimittama kuvitettu teos *The Golden Book of the Theosophical Society. A brief history of the society's growth from 1875-1925*. Sivuja on 415 ja kuvia 334. Kuvat, joilla tietysti on suuri mielenkiinto teosofeille, ovatkin nähtävästi muutamien tilastotietojen ohella kirjan pääasiallisena sisältönä, sillä teksti on sangen laiha ja suppea. Teos on joka tapauksessa arvokas ja monipuolinen lisä historiallisiin lähdekirjoihin, sillä sen lehdille on koottu paljon tärkeitä tietoja. Se on luonnollisesti Mrs. Besantin puolella Judge-kysymyksessä ja leimaa tuon suuren amerikkalaisen teosofin, jonka ansioita se ei saata kieltää, mieheksi, joka alistui valheeseen ja petokseen turvatakseen omaa asemaansa ja valtaansa.

Kolmas kirja on G. Baseden Buttin edellämainittu 268 sivua paksu Madame Blavatskyn elämäkerta. Se tavoittelee suurta puolueettomuutta H. P. B:hen nähden, tuoden esille pahinta ja parasta mitä hänestä on väitetty ja aina lopullisesti johtuen siihen, että vaaka ehdottomasti kallistuu H. P. Blavatskyn puolelle ja hänen hyväkseen. Sen henki on nähtävästi Judge-vastainen, vaikka tekijä ei ole T. S:n jäsen, mutta vuonna 1923 julkaistuista mestarikirjeistä Mr. Butt puhuu erinomaisella arvonannolla, pitäen niitä paraimpana todistuksena H. P. Blavatskyn vilpittömyydestä.

Kerta kaikkiaan kolme kiintoisaa kirjaa.

*

Ruus-Ristin elokuun numero ilmestyi ikävä kyllä vasta syyskuun alussa. Sen myöhästyminen aiheutui syistä, joihin toimittaja ei ollut vikapää. Tämä numero ilmestyy sen sijaan säännölliseen aikaan.

Vielä on vasta syyskuu, mutta vuosi lähenee loppuaan ja uusi tilausvuosi on ovella. Luonnollisesti lehden toimittaja kysyy itseltään huolestuneena: yhäkö lehti saa tyytyä näin pieneen tilaajamäärään vai löytyisikö keinoja sen kohottamiseksi?

On ikävä ajatella, ettei meidän sanomamme suuremmalla voimalla leviä. Tosin Ruusu-Risti-seuramme jäsenluku kasvaa vuosi vuodelta ilahduttavalla tavalla, joka merkinnee että teosofisen kantajoukkomme rivit taajenevat ja lujittuvat, mutta samalla tekisi mieli nähdä, että Ruusu-Ristin teosofinen sanoma leviäisi yhä laajempiin piireihin tämän aikakauskirjan välityksellä.

Vika on luultavasti aikakauskirjassa ja minussa. Minä toimittajana alan ehkä tulla vanhaksi ja pitkävetiseksi, – ja se on todella anteeksiantamaton vika.

Toiselta puolen tunnen yhä, kuinka sammumattoman innon nuorekas veri virtaa suonissani, joskin totuuden rakkauteni on tehnyt minut vanhoina päivinäni paljon kriittisemmäksi kuin ennen. Tämä taas ei mielestäni olisi luettava viaksi – ei ainakaan niiden puolelta, jotka etsivät totuutta ylinnä kaikkea. Olen vielä liian elävä ja liian joustava sielultani voidakseni kangistua muotoihin, ja sentähden etsin joka paikassa henkeä ja elämää enkä anna muodon häikäistä silmiäni. Olen myös liian paljon kokenut ja oppinut voidakseni pitää auktoriteettinani muita kuin Mestareita, niiden joukossa ennen kaikkea Kristusta ja Buddhaa, ja voisinpa sanoa lopullisena auktoriteettinani ainoastaan Jeesus Kristusta, sillä hän puhuu evankeliumissa samaa kuin mystillinen Kristus omassatunnossani. Koetan siis voimieni ja kykyjeni takaa etsiä ja tulkita totuutta, joka on kaikkia persoonallisia uskonmuotoja ja mielitekoja ylevämpi, ja kysyn itseltäni, eikö totuus ole rakas ja kallis nykyajan ihmisille ja etsijöille, niin että he voisivat siihen ihastua, vaikka sen tulkitsija heidän mielestään olisikin puutteellinen?

Niin, nämä ovat toimittajan tuumailuja, toimittajan, joka koko sydämestään soisi, että hänen lehtensä leviäisi ja yhä leviäisi.

Tietysti sopii ottaa lukuun, että aatteen levittämisessä yksilö ei paljoakaan saa aikaan. Aatteen levittäminen on aina yhteistyötä, ja minä olen viimeinen kieltämään, että siinä suhteessa ystävät ovat saaneet suuria aikaan. Kuitenkin aatteen levittäminen on samalla alati jatkuvaa ja väsymätöntä työtä – niinkuin esim. lehden toimittaminen, – ja sentähden ystävienkään työ ei saa koskaan loppua. Yhtenä ratkaisuna väikkyä silmissäni seuraava keino: jokainen nykyinen tilaaja tilaa vuodelle 1927 kaksi kappaletta Ruusu-Ristiä ja lahjoittaa toisen kappaleen jollekulle tuttavalleen, jolla ei ennestään ole ollut Ruusu-Ristiä. Tämä olisi tietysti monenkin kukkarolle suuri uhraus, mutta jos heidän silmissään lehtemme olisi uhrauksen arvoinen, ei se ajan pitkään painostaisi heidän mieltään.

Mutta semmoinen keino ei välittömästi muuta aikakauskirjaa „repäiseväksi“ sisällöltään eikä sen toimittajaa kiintoisaksi ja kykeneväksi! Pyydän sentähden, että lukijani mieltisivät asiaa ja ehdottaisivat toisiakin keinoja. Jotakin on tehtävä, eteenpäin on päästävä! Kirjoittakaa ja lausukaa arvostelujanne.

Voidaanhan myöhemmin palata minun ehdottamaani keinoon, tarkistaen ja parannellen sitä.

(Ruusu-Risti 1926 Syyskuu N:o 7, s. 209-219)